

Addendum

JAARGANG 1 UITGAVE 1 MEI 1993

Uitgave van het Grafisch Lyceum Amsterdam

'Samen maak je kwaliteit meerwaardig'

'Het geheel is méér dan de som der delen, dat is het uitgangspunt van onze onderwijsvernieuwing. Oftewel bundeling van bedrijfsleven en beroepsopleiding levert méér kwaliteit en efficiency, dan dat beide organen een eigen koers varen. Deze meerwaarde, deze synergie, is voor beide partijen nodig, omdat het je marktpositie veel sterker maakt', betoogt algemeen directeur J.A. de Haas. Hij legt uit, dat daarbij een naadloze aansluiting van de opleiding op de praktijk

één van de doelen is die het Grafisch Lyceum Amsterdam voor alle cursisten wil waarmaken.

'Gemakkelijker gezegd dan gedaan. De eisen van het bedrijfsleven zijn immers zeer divers. Niettemin moet een cursist met een diploma van 'het beroepsopleiding voor grafische en commerciële communicatie' direct inzetbaar zijn op een arbeidsmarkt die continu in beweging is.' 'Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan de ontwikkelingen op het gebied van Electronic Pre-Press en tekst- en beeldintegratie, maar ook aan de veranderende beroepen tengevolge van allerlei technologische vernieuwingen binnen het grafisch bedrijfsleven en de reclamewereld'. Flexibiliteit is een voorwaarde om op deze ontwikkelingen

Algemeen directeur J.A. de Haas koerst op synergie

in te spelen, vindt De Haas. Dit geldt voor het bedrijfsleven, maar zeker ook voor het personeel dat daar werkzaam is en niet in de laatste plaats voor het Grafisch Lyceum Amsterdam zelf. 'De cursist van vandaag is in feite het personeel van morgen. Het is dus heel belangrijk dat een afgestudeerde goed is toegerust om met continue veranderingen om te kunnen gaan.' De Haas bepleit dat een cursist na afloop over voldoende vakkennis moet beschikken, maar dat daarnaast de communicatieve en sociale

vaardigheden ook van groot belang zijn. 'In het moderne bedrijfsleven is steeds meer overleg vereist en neemt teamwork een steeds belangrijker plaats in. Als personeel niet over deze vaardigheden beschikt, wreekt zich dat op den duur. Voor een onderwijsinstelling als het Grafisch Lyceum Amsterdam betekent dit dat er kwaliteit moet worden geleverd in de breedste zin van het woord.' 'Kwaliteit van het Grafisch Lyceum Amsterdam moet onberispelijk blijven'

vervolg op pagina 4

...en verder

- Editorial:** noot van de redactie **2**
- Impressie:** een werkelijke droom **3**
- Belichting:** columnist Fredrique Flits **4**
- Stage-ondernemers:** Ten Klei Groep over stagiair(e)s **5**
- Interview:** art director Marien de Goffau over reclame mensen **6**
- Markt & Contract:** bedrijfsproject in Contractonderwijs **8**
- Feature:** MS-DOS/Windows versus Macintosh **9**
- UNIX** binnen Grafisch Lyceum Amsterdam **9**
- Korte berichten:** vakkenpakketten **10**
- nieuwe cursussen en dagtrainingen **10**
- Agenda:** data om te noteren **10**
- Expressie:** afgestudeerden naar arbeidsmarkt **11**

Windows of Macintosh?

Vrijwel alle pakketten van Aldus Corporation zijn te gebruiken onder Windows. Ook Adobe Illustrator, Adobe Photoshop en Quark XPress zijn Macintosh-pakketten die nu ook onder Windows draaien.

Windows is op deze manier een méér dan volwaardige tegenhanger van de grafische gebruikersinterface van Macintosh geworden. Ook de grafische markt zal daar terdege rekening mee moeten houden...

Lees verder op pagina 9

Addendum

Addendum is een externe uitgave van het Grafisch Lyceum Amsterdam, bedoeld voor reclamebureaus en -studio's, uitgeverijen, grafische ondernemingen en het onderwijs. Addendum verschijnt in mei en november. In een oplage van 20.000 bereikt het de doelgroep in de gehele regio Noord-Holland en delen van aangrenzende provincies. Het blad geeft u een indruk van de gebeurtenissen voor en achter de schermen van het Lyceum. Bovendien vindt u in Addendum informatie over actuele opleidingen, cursussen en bedrijfsprojecten.

Een uitgave van het Grafisch Lyceum Amsterdam, Contactweg 36
 telefoon: 020 - 686 33 31
 Dintelstraat 15,
 telefoon: 020 - 664 11 21
 Alle rechten voorbehouden
 © Copyright 1993

Oplage 20.000

Eindredactie
 Peter Mulder

Redactie
 Henny van der Leden,
 Jan Schaap, Ed Snel

Redactionele medewerking
 Martin Bouma, Jan de Haas,
 Ron Hartman, Marina den Hartog,
 Wim Rijnders, Ton Wegman,
 Cees de Wit

Vormgeving
 Marjan Gerritse,
 Ton Wegman

Fotografie
 Michiel Wijnbergh,
 Hollandse Hoogte

Traffic
 Syntaxis Communicatie Edam

Zetwerk/Opmaak
 TypoType Amsterdam bv

Lithografie
 Gerlings B.V. Amsterdam

Grafische realisatie
 TypoType / Gerlings

Drukwerk
 Zwarthoed B.V. Volendam

Afwerking
 Ten Klei Groep Purmerend

Technische realisatie
 Zwarthoed / Ten Klei

Beroepsprofielen als uitgangspunt

De eerste uitgave van Addendum is een feit. Bij het samenstellen van de artikelen hebben wij nauwkeurig afgewogen welke items voor onze lezers interessante toevoegingen zijn. Toevoegingen op wat algemeen bekend is over de school. Want bekend is het; wie kent de voormalige Amsterdamse Grafische School of de Grafische MTS nu niet? De laatste jaren is er veel veranderd. Door fusies is de school een Lyceum geworden waar alle opleidingsvormen op het gebied van grafische en visuele communicatie zijn geconcentreerd.

Het grafische bedrijfsleven en marketing- en reclamebranches hebben inmiddels structureel aangegeven aan welke eisen een gediplomeerde moet voldoen.

Het Grafisch Lyceum Amsterdam hanteert deze beroepsprofielen als uitgangspunt. De opleidingen en cursussen zijn gericht op de beroepsmarkt. Belangrijk en goed nieuws voor u, want de relatie school/bedrijf zal zo een toegevoegde waarde zijn... synergie (één geheel is méér, dan alle losse elementen bij elkaar). De inhoud van het voorpagina-artikel gaat over deze naadloze aansluiting op de beroepspraktijk.

Ook het eigentijds studeren in het Contractonderwijs is een nog onbekend fenomeen. Vakspecialisten uit het bedrijf doceren en dragen kennis en vaardigheid over aan vakgenoten. Voor elk specialisme kan een (contract)cursus, een dagtraining of een bedrijfsproject worden

samengesteld. Vandaag afspreken, is bij wijze van spreken morgen studeren of trainen (zie pagina 8). Maar wat dacht u van het nieuwe schoolgebouw met alle facilitaire mogelijkheden op het gebied van technologie (3); ervaringen van stagebedrijven (5); de nieuwe specialisaties Ontwerpen, Werktekenen en Visualiseren in de dagopleidingen (6 en 7); de nieuwste besturingssystemen voor grafische pakketten. In september beschikt het Grafisch Lyceum Amsterdam als eerste in Nederland over UNIX hardware mét de daarvoor bestemde softwarepakketten (9) en afgestudeerden naar het bedrijfsleven (11)?

Wij wensen u veel leesgenot, de redactie

editorial

impress

Ervaringen van stagebedrijf Ten Klei (pag. 5)

Een werkelijke droom

foto: Architectenbureau Stuurman en Partners

directeur W.M. Rijnders

Binnen vier jaar huist het Grafisch Lyceum Amsterdam in een fonkelnieuw gebouw. Is het thans een van de meest moderne opleidingen, straks voorzien van de beste faciliteiten kan het zich rekenen tot onderwijsinstelling 2000. Gunstig gelegen staat het fraai vormgegeven gebouw (architectenbureau Stuurman & Partners) straks statig aan de Contactweg (hoek Basisweg) met een uitstekende aansluiting op het openbaar vervoer. Een droom wordt werkelijkheid.

De noodzaak om te herhuisvesten ontstond na een fusieperiode waarbij alle grafische opleidingen in de regio samensmolten. Daarbij het ingaan van een nieuwe wetgeving met daaraan gekoppeld een verzelfstandiging van het Grafisch Lyceum Amsterdam. Voeg daar nog eens de onderwijskundige vernieuwingen aan toe, dan is de nood nog groter.

Van de ± 400 MBO-scholen in Nederland zijn er na de landelijke fusies ongeveer 150 overgebleven. Veel van die scholen zijn voor locatieproblemen komen te staan, omdat één afdeling van een school soms over zelfs meer dan twee lokaties verdeeld was. Studenten en docenten moeten pendelen van het ene gebouw naar het andere gebouw.

Gelukkig is dat bij het Grafisch Lyceum Amsterdam tot een minimum beperkt gebleven, maar als het nieuwe gebouw niet in het vooruitzicht lag, hadden we misschien ook met die problemen te kampen gehad.

Door de verhuizing komen de locaties in de Dintelstraat en de locatie aan het Baroniepad vrij. Deze locaties kunnen vervolgens weer gebruikt worden door andere scholen, zodat de minister in een klap nog een huisvestingprobleem kan oplossen. In het plan is opgenomen dat onze tweede afdeling Vormgeven in

Haarlem ook naar de Contactweg komt. Dit betekent dat wanneer alles mee zit wij het nieuwe gebouw in 1997 kunnen betrekken.

De ingestelde bouwcommissie die fungeert als stuurgroep, heeft een werkstructuur opgezet om projectmatig de nieuwbouw uit te werken. Dit heeft er toe geleid dat wij na een selectieprocedure twee architectenbureaus de opdracht hebben gegeven een massastudie voor ons te maken.

Uiteindelijk is unaniem de keuze gevallen op de prachtige uitwerking van het architectenbureau Stuurman & Partners. Zonder overigens het andere bureau te kort te doen, die ook zeer wel voldeed aan de eisen die wij hebben gesteld aan het te bouwen project. Met verschillende geledingen binnen de school is overleg om in eerste instantie te komen tot een globaal plan en vervolgens tot een verfijnd programma van eisen.

Kwaliteit van het onderwijs zal in dit hele proces voorop staan. Daar waar noodzakelijk zal externe deskundigheid ingehuurd worden, denk daarbij ook aan de nieuwe arbeidsomstandighedenwet.

Uiteindelijk zullen wij met zijn allen een werkplek tot stand moeten brengen waar de komende veertig jaar iedereen die met het Grafisch Lyceum Amsterdam te maken heeft/krijgt het naar de zin heeft en er met plezier kan werken.

WR

Addendum

Addendum is een externe uitgave van het Grafisch Lyceum Amsterdam, bedoeld voor reclamebureaus en -studio's, uitgeverijen, grafische ondernemingen en het onderwijs. Addendum verschijnt in mei en november. In een oplage van 20.000 bereikt het de doelgroep in de gehele regio Noord-Holland en delen van aangrenzende provincies. Het blad geeft u een indruk van de gebeurtenissen voor en achter de schermen van het Lyceum. Bovendien vindt u in Addendum informatie over actuele opleidingen, cursussen en bedrijfsprojecten.

Een uitgave van het Grafisch Lyceum Amsterdam, Contactweg 36
telefoon: 020 - 686 33 31
Dintelstraat 15,
telefoon: 020 - 664 11 21
Alle rechten voorbehouden
© Copyright 1993

Oplage 20.000

Eindredactie
Peter Mulder

Redactie
Henny van der Leden,
Jan Schaap, Ed Snel

Redactionele medewerking
Martin Bouma, Jan de Haas,
Ron Hartman, Marina den Hartog,
Wim Rijnders, Ton Wegman,
Cees de Wit

Vormgeving
Marjan Gerritse,
Ton Wegman

Fotografie
Michiel Wijnbergh,
Hollandse Hoogte

Traffic
Syntaxis Communicatie Edam

Zetwerk/Opmaak
TypoType Amsterdam bv

Lithografie
Gerlings B.V. Amsterdam

Grafische realisatie
TypoType / Gerlings

Drukwerk
Zwarthoed B.V. Volendam

Afwerking
Ten Klei Groep Purmerend

Technische realisatie
Zwarthoed / Ten Klei

Beroepsprofielen als uitgangspunt

De eerste uitgave van Addendum is een feit. Bij het samenstellen van de artikelen hebben wij nauwkeurig afgewogen welke items voor onze lezers interessante toevoegingen zijn. Toevoegingen op wat algemeen bekend is over de school. Want bekend is het; wie kent de voormalige Amsterdamse Grafische School of de Grafische MTS nu niet? De laatste jaren is er veel veranderd. Door fusies is de school een Lyceum geworden waar alle opleidingsvormen op het gebied van grafische en visuele communicatie zijn geconcentreerd.

Het grafische bedrijfsleven en marketing- en reclamebranches hebben inmiddels structureel aangegeven aan welke eisen een gediplomeerde moet voldoen.

Het Grafisch Lyceum Amsterdam hanteert deze beroepsprofielen als uitgangspunt. De opleidingen en cursussen zijn gericht op de beroepsmarkt. Belangrijk en goed nieuws voor u, want de relatie school/bedrijf zal zo een toegevoegde waarde zijn... synergie (één geheel is méér, dan alle losse elementen bij elkaar). De inhoud van het voorpagina-artikel gaat over deze naadloze aansluiting op de beroepspraktijk.

Ook het eigentijds studeren in het Contractonderwijs is een nog onbekend fenomeen. Vakspecialisten uit het bedrijf doceren en dragen kennis en vaardigheid over aan vakgenoten. Voor elk specialisme kan een (contract)cursus, een dagtraining of een bedrijfsproject worden

samengesteld. Vandaag afspreken, is bij wijze van spreken morgen studeren of trainen (zie pagina 8). Maar wat dacht u van het nieuwe schoolgebouw met alle facilitaire mogelijkheden op het gebied van technologie (3); ervaringen van stagebedrijven (5); de nieuwe specialisaties Ontwerpen, Werktekenen en Visualiseren in de dagopleidingen (6 en 7); de nieuwste besturingssystemen voor grafische pakketten. In september beschikt het Grafisch Lyceum Amsterdam als eerste in Nederland over UNIX hardware mét de daarvoor bestemde softwarepakketten (9) en afgestudeerden naar het bedrijfsleven (11)?

Wij wensen u veel leesgenot, de redactie

editorial

impressio

Ervaringen van stagebedrijf Ten Klei (pag. 5)

Een werkelijke droom

foto: Architectenbureau Stuurman en Partners

directeur W.M. Rijnders

Binnen vier jaar huist het Grafisch Lyceum Amsterdam in een fonkelnieuw gebouw. Is het thans een van de meest moderne opleidingen, straks voorzien van de beste faciliteiten kan het zich rekenen tot onderwijsinstelling 2000. Gunstig gelegen staat het fraai vormgegeven gebouw (architectenbureau Stuurman & Partners) straks statig aan de Contactweg (hoek Basisweg) met een uitstekende aansluiting op het openbaar vervoer. Een droom wordt werkelijkheid.

De noodzaak om te herhuisvesten ontstond na een fusieperiode waarbij alle grafische opleidingen in de regio samensmolten. Daarbij het ingaan van een nieuwe wetgeving met daaraan gekoppeld een verzelfstandiging van het Grafisch Lyceum Amsterdam. Voeg daar nog eens de onderwijskundige vernieuwingen aan toe, dan is de nood nog groter.

Van de ± 400 MBO-scholen in Nederland zijn er na de landelijke fusies ongeveer 150 overgebleven. Veel van die scholen zijn voor locatieproblemen komen te staan, omdat één afdeling van een school soms over zelfs meer dan twee lokaties verdeeld was. Studenten en docenten moeten pendelen van het ene gebouw naar het andere gebouw.

Gelukkig is dat bij het Grafisch Lyceum Amsterdam tot een minimum beperkt gebleven, maar als het nieuwe gebouw niet in het vooruitzicht lag, hadden we misschien ook met die problemen te kampen gehad.

Door de verhuizing komen de locaties in de Dintelstraat en de locatie aan het Baroniepad vrij. Deze locaties kunnen vervolgens weer gebruikt worden door andere scholen, zodat de minister in een klap nog een huisvestingprobleem kan oplossen. In het plan is opgenomen dat onze tweede afdeling Vormgeven in

Haarlem ook naar de Contactweg komt. Dit betekent dat wanneer alles mee zit wij het nieuwe gebouw in 1997 kunnen betrekken.

De ingestelde bouwcommissie die fungeert als stuurgroep, heeft een werkstructuur opgezet om projectmatig de nieuwbouw uit te werken. Dit heeft er toe geleid dat wij na een selectieprocedure twee architectenbureaus de opdracht hebben gegeven een massastudie voor ons te maken.

Uiteindelijk is unaniem de keuze gevallen op de prachtige uitwerking van het **architectenbureau Stuurman & Partners**. Zonder overigens het andere bureau te kort te doen, die ook zeer wel voldeed aan de eisen die wij hebben gesteld aan het te bouwen project. Met verschillende geledingen binnen de school is overleg om in eerste instantie te komen tot een globaal plan en vervolgens tot een verrijnd programma van eisen.

Kwaliteit van het onderwijs zal in dit hele proces voorop staan. Daar waar noodzakelijk zal externe deskundigheid ingehuurd worden, denk daarbij ook aan de nieuwe arbeidsomstandighedenwet.

Uiteindelijk zullen wij met zijn allen een werkplek tot stand moeten brengen waar de komende veertig jaar iedereen die met het Grafisch Lyceum Amsterdam te maken heeft/krijgt het naar de zin heeft en er met plezier kan werken.

WR

belichting

Ervaring

Het was een feestelijke gebeurtenis. Sjaak was veertig jaar bij de zaak. Hij was glimmend opgepoetst, in een nieuw pak gehesen en naar de kapper geweest. Op de receptie werd hij langdurig toegesproken door de directeur, chef en collega's. Zo kwam ik er achter dat Sjaak op z'n zestiende bij het bedrijf was gekomen. Hij was de zaak altijd trouw gebleven en dat werd uiteraard zeer gewaardeerd. Cadeaus werden overhandigd en glazen geheven.

Niemand vroeg de arme drommel waarom hij het zo lang had volgehouden bij de firma. Of hij nooit eens aanvechting had gehad om op te stappen. Hij deed me denken aan de man die door Wim Sonneveld bezongen werd. Die wilde zijn hele leven al naar de Golf van Mexico, maar hij had een vrouw die er niets voor voelde, daarom kwam het er nooit van.

Moet een bedrijf nu echt blij zijn met iemand wiens horizon al veertig jaar niet veranderd is? Iemand die geen enkele ervaring heeft met hoe het ergens anders reilt en zeilt? Is zoiets echt goed voor werknemer en werkgever?

Mensen als Sjaak worden zeldzaam. Tegenwoordig loop je als leerling bij het middelbaar beroepsonderwijs al bij twee bedrijven zo'n maand of tien stage. Dat zijn ervaringen waar de stagiair(e), maar ook de toekomstige werkgever langdurig plezier van kan hebben.

Je loopt dan wel het risico dat, wanneer je zo'n broekeman met een kersvers diploma in de tas je bedrijf binnenhaalt, hij je vervolgens gaat uitleggen wat er allemaal anders of zelfs beter kan in jouw toko. Gaat hij je misschien wijsneuzig vertellen dat ze het bij z'n stagebedrijf veel efficiënter aanpakten of hij vertelt je in de lunchpauze hoe mooi de Golf van Mexico is. Dat risico loop je met goeie ouwe Sjaak misschien niet.

Fredrique Flits

onderwijskundige drs. M. den Hartog

Kwaliteit moet onberispelijk zijn

Vervolg van pagina 1

De basis hiervoor ligt in de synergie van bedrijfsleven en onderwijs. Het bedrijfsleven heeft al eisen opgesteld waaraan toekomstig gediplomeerden moeten voldoen. In samenwerking met het Grafisch Opleidingscentrum en de GEA Adviesgroep zijn allerlei beroepen en functies in de bedrijfstak onderzocht en geanalyseerd. Dit resulteerde in profiel-schetsen voor de meest voorkomende beroepen in het grafische bedrijfsleven, uitgeverijen en de reclame-wereld.

Onderwijskundige mevrouw drs. Den Hartog van het Grafisch Lyceum Amsterdam: 'In deze profielen is omschreven wat een afgestudeerde van het grafisch beroepsonderwijs moet kennen en kunnen. Een en ander ligt vanzelfsprekend op het terrein van vak-kennis (vakmanschap). Maar ook, en minstens zo belangrijk, is er ruime aandacht voor de juiste houding, mentaliteit en sociale vaardigheden.'

Den Hartog: 'Een vraag die altijd rijst: in hoeverre ben je als onderwijsinstelling in staat om voortdurend in te spelen op veranderingen. In feite geeft de nieuwe opleidingsstructuur het antwoord op deze vraag. De programma-inhoud is gebaseerd op beroepsprofielen die worden bijgesteld als daar een aanleiding voor is. De opleidingsstructuur is zodanig dat programma-inhoud snel kunnen worden aangepast aan veranderingen in de beroepspraktijk. Bijvoorbeeld bij het in gebruik nemen van nieuwe apparatuur, het ontstaan van nieuwe beroepen en functies.'

Ook onderdelen van programma's worden aangeboden als kortlopende cursussen of trainingen voor het bedrijfsleven. Met Contract-onderwijs beschikt het Grafisch Lyceum Amsterdam over professionele mogelijkheden van bij- en nascholing dat overdag en 's avonds kan worden gevolgd.

De Haas: 'Wij zijn ervan doordrongen dat veranderingen aan de orde van de dag zullen blijven. Stilstaan behoort tot het verleden. De structuur die nu ontwikkeld is, maakt het mogelijk goed in te spelen op de veranderingen van vandaag en morgen, maar ook de verdere toekomst. De markt staat daarbij duidelijk centraal. Het Grafisch Lyceum Amsterdam volgt de ontwikkelingen in de markt op de voet en verliest daarbij haar verantwoordelijkheid zeker niet uit het oog. Wij willen niet alleen aansluiten op de praktijk, maar ook voortdurend in contact zijn met die praktijk. Addendum kan daarbij gezien worden als een van de middelen om met die praktijk te communiceren. U kunt het blad zien als handreiking naar het bedrijfsleven om die synergie te verwezenlijken. Het Grafisch Lyceum Amsterdam steeft veel energie in synergie, want samen maak je kwaliteit meerwaardig.'

stage-ondernemers

«In het bedrijf bepaalt de stagiair zelf zijn succes»

Unitleider Gert-Jan ten Klei begeleidt al enige jaren stagiair(e)s van de afdeling MBO-Bedrijfsvoeren: 'Ik heb zelf ook op de Grafische MTS gezeten, en stage gelopen zodoende kan ik als het ware uit dubbele ervaring spreken.'

De 'Ten Klei Groep' is gespecialiseerd in afwerkings-technieken. Afwerking drukkerij-bindwerk, brocheren, afwerking speciale direct mail drukwerken en volledige direct mail service, dat zijn zoal de mogelijkheden van Ten Klei in Purmerend. Het brede scala aan afwerkingsmogelijkheden binnen het bedrijf, maakt het voor het Grafisch Lyceum Amsterdam tot een aantrekkelijke en interessante stageplaats.

Unitleider Gert-Jan ten Klei: 'Sinds 1991 hebben wij weer een stagiair in het bedrijf. Daarvoor hebben we ook wel stagiairs van de Grafische MTS gehad (of moet ik nu zeggen MBO Bedrijfsvoeren?), maar omdat we destijds nog uit vier verschillende bedrijven bestonden, was dat niet echt interessant voor ze, het was te specialistisch; we zijn er daarom ook mee gestopt. In '91 vestigden wij ons als de Ten Klei Groep op één lokatie. Zodoende konden we stagiairs een breder perspectief bieden.' 'We hebben ook weer direct een stageplaats aangeboden bij het Grafisch Lyceum Amsterdam. Want wij vinden het heel belangrijk dat stagiairs een plaats in het bedrijfsleven krijgen aangeboden om in de praktijk te leren meedraaien. Uit persoonlijke ervaring weet ik dat je d'r als stagiair verschrikkelijk veel

van leert. Het komt uiteindelijk toch het bedrijf weer ten goede, omdat er beter opgeleide mensen op de markt komen en die kun je eventueel ook zelf weer binnenhalen.'

'Maar er zijn volgens mij nog meer voordelen op een rijtje te zetten. Mensen die stage-lopen kunnen in die periode ook een kijkje nemen in het voor- of natraject van hun uiteindelijke beroep. Een drukker bijvoorbeeld die eens stage heeft gelopen op een afwerkingsbedrijf, zal nooit meer de fout maken om zijn eerste aanleg niet haaks te leggen, want dat heeft weer als gevolg dat de volgende kleuren daarop worden afgesteld, en zo staat alles prachtig sluitend, maar scheef gedrukt op papier. Omdat snijmachines nu eenmaal haaks snijden, kost het de afwerker soms een dag om dat weer recht te breien.

'Dergelijke fouten worden nu eenmaal gemaakt door gebrek aan kennis van het gehele traject. De totstand-koming van een grafisch product zie ik als een keten.

Die keten is zo sterk, of kwalitatief zo goed, als zijn zwakste schakel. Daarom pleit ik er ook voor stagiairs zoveel als mogelijk in alle trajecten rond te laten kijken, zodat ze breed worden opgeleid. Dat kan alleen maar als er veel stage-bedrijven zijn.'

'Bovendien promoot je ook je eigen branche als je een stagiair binnenhaalt. Ze kunnen zien dat een afwerkingsbedrijf interessant is om te leren of te werken.

Wij vinden het heel belangrijk dat stagiairs een plaats krijgen aangeboden.

Toch heeft het plaatsen van een stagiair ook nadelen, laten we wel eerlijk wezen. In elke afdeling moet je zo'n stagiair introduceren, er wordt beslag op iemand gelegd, zodat dit de productie vertraagt, maar aan de andere kant kan hij of zij ook wel in de productie meedraaien.'

'Ik heb uit mijn eigen stage-ervaring het als zeer positief ervaren, wanneer er een pro-

gramma bestaat. Vanuit het Lyceum kunnen ze dit moeilijk opstellen, omdat elke stagiair weer bij een ander bedrijf terecht komt. De eerste dag laat ik ze meestal rondkijken, vervolgens laat ik ze een aantal weken min of meer verplicht met alle onderdelen meedraaien. Uiteindelijk mogen ze zelf een programma opstellen hoe ze het verder ingericht willen zien. Daar maak ik dan een keiharde afspraak met ze over. In het bedrijf bepaalt de stagiair dan zelf zijn succes.'

'Als oud-leerling van de Grafische MTS weet ik dat het een perfecte opleiding is, onderwijs op niveau. Het van alles iets weten, betekent dat je even moet doorbijten wanneer je in het bedrijfsleven komt. Toch blijkt dat je door je brede opleiding een goede gesprekspartner bent binnen het kaderteam.'

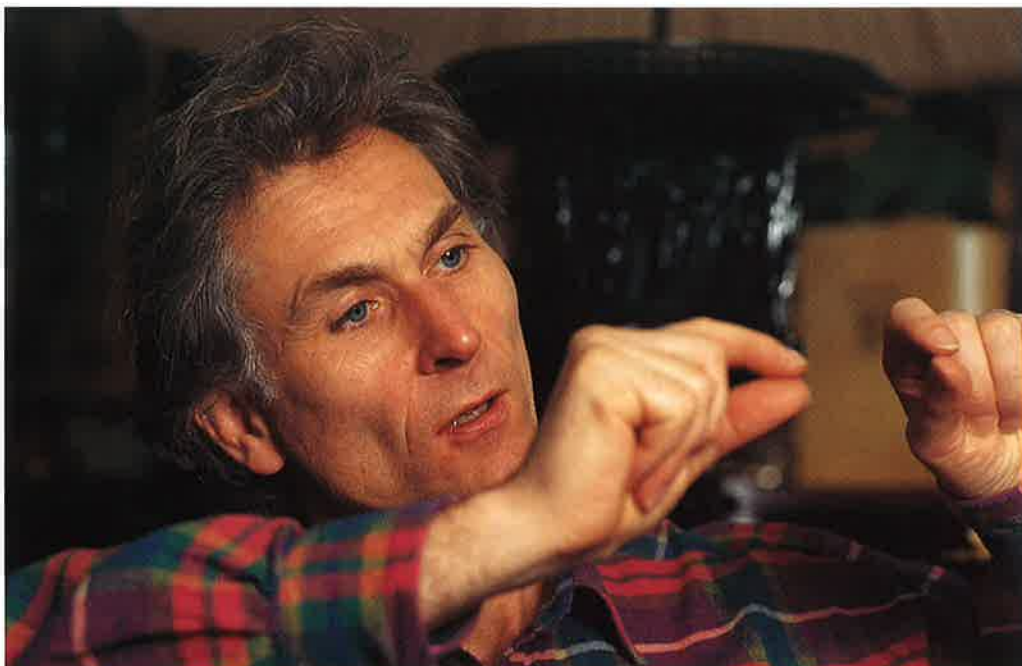
PM

praktijkbegeleider G.J. ten Klei instrueert stagiair T. Bakker

«Het is nú tijd dat de reclame-wereld echt wakker wordt»

Peter Mulder interviewt
Marien de Goffau in het Amstel-Hotel

Art director Marien de Goffau doceert (enige uren per week) Conceptdenken en Marketing-Communicatie aan de afdeling Vormgeven van het Grafisch Lyceum Amsterdam. Deze afdeling leidt mensen op voor de communicatiebranche die betrekking heeft op reclame-bureaus, -studio's en uitgeverijen. De opleiding duurt vier jaar. Het derde jaar is een stagejaar. In het vierde jaar heeft de student de mogelijkheid dieper in te gaan op werktekenen, visualiseren of ontwerpen.

Je kunt het je niet permitteren op je lauweren te rusten als je voor de reclame-wereld kiest.

Dag Marien, wacht je al lang? Dag Peter, het is hier voortreffelijk, maak je geen zorgen. Mooi, hoe gaat het op het Grafisch Lyceum Amsterdam?

Op het moment zit het Grafisch Lyceum Amsterdam midden in een ontwikkeling. Er wordt erg hard gewerkt aan een continue aansluiting met de reclame-wereld. Een ontwikkeling die in Amsterdam al lang aan de gang is en nu een versnelling ondergaat.

Kan ik je iets aanbieden? Een kopje koffie graag.

De reclame-wereld is op een hoog niveau aangekomen. Opdrachtgevers stellen steeds hogere kwaliteit-eisen aan bureaus en dat werkt weer door in de eisen die aan creatieven en vormgevers gesteld worden. Het Grafisch Lyceum Amsterdam ziet het dan ook als uitdaging om hier op in te springen. De kwaliteit van de opleiding is dermate, dat de reclame-wereld er trots op kan zijn.

Nu moet je weten, het opleiden is altijd al het stiefkindje van de meeste reclame-adviesbureaus geweest; het is onderhand wel eens tijd dat inzake deze iedereen goed wakker wordt.

Waar blijft het algemeen belang voor de reclame-wereld? In dezelfde malaise zit de ADCN.

Goed voor alleen de annual. Je kunt het je niet permitteren op je lauweren te rusten als je voor de reclame-wereld kiest. Alle bureaus en de ADCN moeten juist intensief meewerken aan en investeren in zo'n opleiding.

Het moet niet van twee bureaus komen. De verantwoordelijkheid van reclamemensen reikt verder; denken en handelen in synergie, want het geheel blijft meer dan de som der delen.

Nog een koffie? Ja, graag.

In Nederland kunnen we een voorbeeld nemen aan de Engelsen. Nu, na het opwaarderen van het vak Marketing en de intrede van

geavanceerde computers in het Grafisch Lyceum Amsterdam, staat zelfs het produceren van commercials voor de deur. We moeten niet uit het oog verliezen dat deze opleiding aan zichzelf hoge eisen stelt. Specifieke advertising-ervaring door samenwerking met de bureaus is een noodzakelijke aanvulling in die opleiding. Dan zitten we op de lijn van de beroemde Londense opleiding van John Gillard: The School of Communication Arts.

Nog iets drinken? Ik wacht even, dank je.

De hoge kwaliteit-eisen van de opleiding Vormgeven begint al bij de intake. Er wordt een strenge selectie gemaakt uit studenten die

zich aanmelden. En tijdens de opleiding wordt de leerling op drie terreinen geschoold: vakkennis, mentaliteit en creativiteit.

Een pilsje soms? Ja lekker, eentje zonder.

Vakkennis loopt heel breed. Het oog (het kijken en het zien) wordt ontwikkeld door vakken die gedurende de gehele opleiding nodig zijn zoals o.a. tekenen (met de verscheidenheid aan disciplines), typografie en fotografie. Taal-/beeldinterpretatie ontwikkelt het denken in visuele woorden. En de grafische vakken vormen de basis voor de technische know how; de mogelijkheid die praktisch toe te passen buit het Grafisch Lyceum Amsterdam geheel uit. Dat is uniek in Nederland.

Misschien kun je er wat hartigs bij bestellen? Eh... precies.

Mentaliteit is het ontwikkelen van de durf, het niet gauw tevreden zijn en niet te vergeten het teamwork in de vorm van synergie.

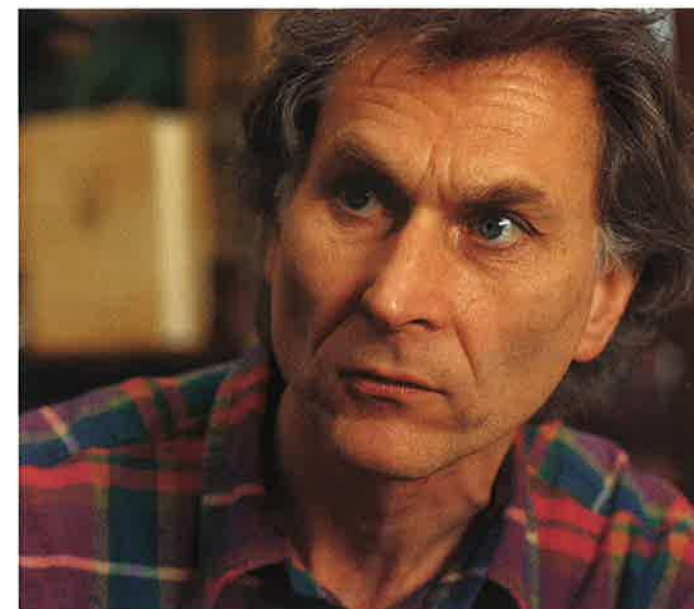
Inzien dat je als individu minder kan presteren dan gezamenlijk. Sport op top-niveau is hier goed mee te vergelijken.

Sigaartje? Nee, ik rook niet.

Creativiteit is toegespitst op vakmanschap en het denken met de juiste mentaliteit: concepten creëren, waarbij de briefing vanuit marketing-communicatie wordt geïnterpreteerd; die vorm te geven en te presenteren.

Kan ik je nog iets aanbieden? Ja, een Club Sandwich.

De afdeling Vormgeven van het Grafisch Lyceum Amsterdam kan zich als doel stellen een centrum te zijn waar het creatief denken wordt ontwikkeld en de reclame-ontwerpen worden bediscussieerd. Dat gebeurt nu al met Christiaan Oerlemans, Frank Pels, Pim Milo, Rob Sikkink, etc. Dat zie ik graag. En waar dat naar toe moet?

In de nabije toekomst komen reclamemensen, de creatieven, ook de copywriters van het Grafisch Lyceum Amsterdam; de beste reclame-opleiding van Nederland, dat durf ik met stelligheid te zeggen.

Ik wil ook nog wel wat drinken als 't kan. Jazeker.

Nee dat gaat niet vanzelf. De plannen liggen er. Maar, het blijven waarmaken van die plannen vraagt heel wat.

Part-time-docenten, uiteraard ook werkzaam in de reclame, zijn nodig voor het overdragen van kennis en vakmanschap, maar ook om een voorbeeld te geven qua mentaliteit en creativiteit; daar zijn er nog te weinig van. Zij werken intensief samen met full-time-docenten, die zorgdragen voor de continuïteit en didactische ondersteuning.

Nog een koffie? Graag, maar dan met iets erbij.

De opleiding is er voor getalenteerde mensen. Om hun ontplooiingskansen volledig te benutten is er in het vierde leerjaar een keuze-mogelijkheid binnen het

vakgebied. Geen specialisme. We leiden niet op voor solisten; daar zijn de academies voor. In de praktijk wordt steeds professioneler gewerkt, met steeds meer overeenkomende doelstellingen per discipline.

Ober!

Bij het bredere teamwork; op basis van een marketing-communicatie-briefing draait het om een reclame-idee, het concept. En om dat perfect te produceren en uit te voeren in de vorm van advertenties, posters, films en andere reclame-uitingen. Bedacht, ontworpen, geschreven, gevisualiseerd, gewerkt door reclamemediëren afkomstig van het Grafisch Lyceum Amsterdam.

Wil je nog iets nuttigen? Nee, dank je, ik moet er snel vandoor.

PM

Contractonderwijs, een marktgerichte scholing.

De Stichting Contractonderwijs van het Grafisch Lyceum Amsterdam verzorgt (kortlopende) cursussen en trainingen voor vakmensen en particulieren die het vak willen leren. De opleidingsvorm Contractonderwijs is ontstaan door de toenemende vraag naar marktgerichte scholing. Technologie en functies veranderen mee met de dynamiek van de wereld van grafische communicatie. Maar ook het eisenpakket voor personeel in een bedrijf verandert met de ontwikkelingen van maatschappij en wetgeving. Door het besef van marktgericht werken en het zien van de ontstane behoefte aan vakgerichte scholing is de Stichting Contractonderwijs op het Grafisch Lyceum Amsterdam in het leven geroepen.

Deze onderwijsvorm past geheel en al in de filosofie van de ondernemende school en het open beroepsonderwijs. Was de school in het

verleden veelal gericht op het aanbod, nu is eveneens de markt en de afstemming daarop van belang. Het is daarom meer dan alleen betaald onderwijs met een contract, het vereist een andere benadering van het onderwijs en de inrichting daarvan:

Contractonderwijs werkt vanuit een ondernemingsplan waarin beleidskeuze's, marketingstrategie, investeringen, zijn opgenomen. Maar, zij heeft ook een flexibele organisatie om slagvaardig te opereren. Zij gaat concurrentie aan en neemt risico's als een gezonde onderneming. De Stichting is bovendien goed geïnformeerd over de actuele markt en nieuwe technieken.

Er is een aantal redenen om in de vorm van Contractonderwijs een cursus of een scholing aan te gaan. In de eerste instantie heeft de overheid daar redenen voor: Een economisch groei vraagt

om scholing van werkenden. En de snelle technologische ontwikkelingen versterken de internationale concurrentiepositie (overleven door een voorsprong in scholing).

Het Contractonderwijs biedt de mogelijkheid om de marktgerichtheid van het onderwijs te versterken en zo een betere aansluiting op de arbeidsmarkt te realiseren. Binnen de muren van ons lyceum biedt het Contractonderwijs grotere kansen dan bij andere instellingen, omdat heel eenvoudig de know-how en de faciliteiten al in huis zijn.

De extra financiën die het Contractonderwijs oplevert, vloeien weer terug in een fonds. Door te investeren in vernieuwde technologische ontwikkelingen en middelen komt dit weer ten goede aan de kwaliteit van de opleidingen, trainingen en projecten.

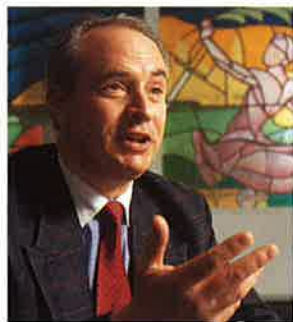
Het Grafisch Lyceum Amsterdam richt zich met het Contractonderwijs op vier

categorieën, te weten: het bedrijfsleven, arbeidsbureaus, overheden en individuele vragers. Met uitzondering van individuele aanvragers is dit maatwerk. Dit maatwerk in onderwijs kan (mogelijk) op elke gewenste lokatie (het incompany) gegeven worden.

Afhankelijk van de vraag, zijn de trainingen veelal van korte duur. In de regel van drie tot zeven bijeenkomsten. Tijdstippen in principe van 15.00 tot 21.30 uur. Voor de individuele vragers biedt het Contractonderwijs standaardcursussen aan. Deze staan omschreven in een studiegids.

Op het Grafisch Lyceum Amsterdam geldt: Contractonderwijs is de professionele opsteker voor vakmensen.

JS

afd. directeur contractonderwijs J. Schaap

Windows absolute tegenhanger van Macintosh

docent C.H. de Wit traint cursisten in Windows

In 1984 kwam de computer-firma Apple met de Macintosh. Hiermee werd een nieuw tijdperk in de technologie van de besturingssystemen ingeluid. Voor het MS-DOS systeem, dat twee jaar eerder op de markt gebracht was, moest de gebruiker allerlei commando's kennen en via het toetsenbord intikken. De Macintosh daarentegen maakte gebruik van een technologie die de gebruiker via een grafische gebruikersinterface met zijn machine liet communiceren. In plaats van het toetsenbord konden Macintosh-gebruikers met 'de muis' een keuze maken uit menu's op een scherm dat eruit zag als een bureaublad, compleet met mappen en een prullenbak.

Dit verschil in besturingssysteem heeft er toe geleid dat MS-DOS het toonaangevende besturingssysteem werd in een 'administratieve omgeving'. Wat moet je immers met een muis als je alleen maar kantoortekst invoert?

De Macintosh met zijn 'klikklak' besturingssysteem daarentegen veroverde de grafi-

sche markt. Het concern Aldus Corporation maakte het met dit besturingssysteem namelijk mogelijk om tekst en beeld te integreren. Desktop publishing (DTP), het schrijven, tekenen, zetten en uitgeven op één computer, gaat een stap verder dan gewone kantoortekstverwerking.

Coderingen die voor veel professionele kopijverwerking nodig waren zijn bij DTP overbodig. Toverwoord is hierbij WYSIWYG: What You See Is What You Get. Hiermee wordt bedoeld dat wat we op het scherm zien, overeenkomt met wat straks uit de printer of de zet-machine komt. Dus geen onbegrijpelijke reeksen getallen of andere coderingen, maar heldere tekst in de juiste lettergrootten en -soorten.

In 1991 kwam de firma Microsoft met Windows, een grafische gebruikersinterface voor MS-DOS computers op de markt.

Windows moest de de alleenheerschappij van de Macintosh op dit gebied doorbreken. Windows werd direct zeer populair. Er werden in korte tijd al

twalf miljoen exemplaren van het programma verkocht. Naast de grafische interface kan Windows de computer verscheidene programma's naast elkaar laten draaien, zodat je snel kunt overschakelen van het ene programma naar het andere. In een volgende versie van Windows zal het zelfs mogelijk zijn om zeer ingewikkelde taken te verdelen over een aantal, in een netwerk geplaatste computers, zodat ingewikkelde manipulaties van bijvoorbeeld foto's nóg sneller kunnen worden uitgevoerd.

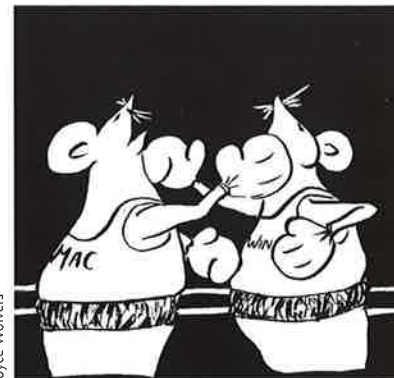
Ook de software-producten erkenden het succes van Windows en pasten hun programma's aan. CorelDraw en PageMaker waren de eerste toonaangevende grafische programma's onder Windows. Maar zelfs de firma's die alleen voor de grafische gebruikersinterface van Macintosh software schreven, brachten hun programma's ook uit voor Windows. Zo zijn nu vrijwel alle pakketten van Aldus Corporation te gebruiken onder Windows. Ook Adobe Illustrator, Adobe Photoshop en Quark XPress waren uitsluitend Macintosh-pakketten die nu ook onder Windows draaien.

Windows is op deze manier een méér dan volwaardige tegenhanger van de grafische gebruikersinterface van Macintosh geworden, waarmee ook de grafische markt, reclamebureaus en uitgeverijen terdege rekening zullen moeten houden.

CdW

UNIX overschaduw MS-DOS en Macintosh

Alle onder MS-DOS en Macintosh draaiende grafische pakketten kunnen nu ook door simulators onder UNIX draaien, waarmee een vervelving van de performance bereikt wordt. Nog een stap verder is dat softwareproducenten zoals Adobe Corporation nu specifiek voor UNIX besturingssystemen schrijven, zodat de vertragende factor van een simulator wegvalt en de software zelfs bij zeer rekenintensieve pakketten als Photoshop en Illustrator, nóg sneller wordt.

Joyce Wolvers

In september beschikt het Grafisch Lyceum Amsterdam als eerste in Nederland over UNIX hardware met de daarvoor bestemde softwarepakketten. Een en ander getuigt maar weer hoe actueel de school werkt. In het volgende nummer van Addendum een uitgebreide reportage over UNIX op het Grafisch Lyceum Amsterdam.

RH

agenda

**Tentoonstellingen
eindexamenwerk**

Afdeling Vormgeven MBO
regio Haarlem
Concertgebouw te Haarlem
6 t/m 8 juli 1993
van 10.00 tot 17.00 uur

Afdeling Vormgeven MBO
regio Amsterdam Posthoorn-
kerk (Haarlemmerstraat) 9 juli
van 17.00 tot 21.00 uur 10
en 11 juli van 10.00 tot 17.00
uur 12 en 13 juli van 11.00
tot 20.00 uur

Diploma-uitreikingen:

Afdeling Vormgeven MBO
regio Haarlem Concert-
gebouw te Haarlem
5 juli 1993 om 20.00 uur

Afdeling Vormgeven MBO
regio Amsterdam
Dintelstraat 15 te Amsterdam
12 juli 1993 om 20.00 uur

**Afdeling Bedrijfsvoeren en
Grafische Technieken MBO**
Contactweg 36
9 juli 1993 om 20.30 uur

**Afdeling Grafische
Technieken CBO (primair)**
Dintelstraat 15
13 juli 1993 om 20.00 uur

**Afdeling Grafische
Technieken CBO**
(voortgezet & tertiair)
Dintelstraat 15
14 juli 1993 om 20.00 uur

**Afdeling Grafische
Technieken KMBO**
Dintelstraat 15
7 juli 1993 om 15.00 uur

**Afdeling Grafische
Technieken VBO**
Dintelstraat 15
9 juli 1993 om 19.00 uur

**Afdeling Oriënteren &
Schakelen**
Dintelstraat 15
8 juli 1993 om 15.00 uur

Kort

visualiseren... anatomie is een must

**Vakkenpakket bij
vooropleiding**

De student die een MBO-opleiding wil volgen en niet voldoet aan de gestelde toelatingsnormen, gaat een jaar schakelen in de afdeling Oriënteren & Schakelen. Veelal zijn het wis- en natuurkunde waar geen of niet voldoende vooropleiding in is genoten. Maar met andere hiaten in het vakkenpakket is schakelen ook mogelijk. Het is ook mogelijk om aan het einde van het jaar landelijk examens te doen, maar met onze schooltentamina kunnen zij ook het MBO binnenstromen. Daarnaast wordt in het schakeljaar aandacht besteed aan een goede vaktechnische voorbereiding op het MBO, zo hebben zij altijd een schreefje voor op studenten die rechtstreeks het MBO instromen. Docenten uit deze afdeling besteden buitengewoon veel aandacht aan studiebegeleiding.

MB

**Nieuwe cursussen
en dagtrainingen**

Zeer in trek zijn de cursussen in het Contractonderwijs voor procesbesturing, kwaliteitsbeheersing in Electronic Pre-Press. Naast de onder Macintosh draaiende grafische programma's, zijn nu ook de onder MS-DOS/Windows draaiende grafische pakketten als PageMaker, Quark X-Press, Illustrator en Photoshop in zwang. Er zijn nog mogelijkheden om in te tekenen op een cursus of op dagtrainingen. Voor bedrijfsprojecten zijn afzonderlijke afspraken te maken.

Maar ook de grafisch technische cursussen hebben hun sporen in de praktijk verdiend. Foto/litho, montage en plaatvervaardiging, beeld en kleur, typografie en lay-out, snij- en vouwtechnieken, basiskennis offsetdrukken en handboekbinden worden ook als dagtrainingen aangeboden. Nader informatie kunt u vragen bij studievoorzitter mevrouw D.M. Jansen-Wijand: 020 -664 11 21.

Beroepsoriëntatie

Er zijn jonge studenten die nog niet exact weten voor welke studierichting zij binnen het Grafisch Lyceum Amsterdam kiezen. Hij/zij kiest niet meteen voor een gerichte beroepsopleiding, maar oriënteert zich eerst op de verschillende grafisch technische en creatieve vakken. Zij schrijven in voor de afdeling Oriënteren & Schakelen. Het is voor hen vooral een praktisch jaar: de meeste tijd staat (of zit) de student in praktijk- of tekenlokalen.

Realisatie:

De totstandkoming van Addendum is gerealiseerd door ondersteuning van:

- Architectenbureau Stuurman en Partners BV Waddinxveen
- Gerlings BV (lithografie) Amsterdam
- Proost en Brandt (papier) Diemen
- Syntaxis Communicatie (traffic en tekst) Edam
- Ten Klei Groep (afwerking) Purmerend
- TypoType BV (opmaak) Amsterdam
- Vierhand Direct Marketing (NAW-gegevens) Haarlem
- Zwarthoed BV (drukwerk) Volendam

expressie

Afgestudeerden naar bedrijven

In juni/juli stromen ze het bedrijfsleven in. Beroeps-gekwalificeerd diploma op zak, een keurig verzorgde presentatiemap en boordevol enthousiasme: schoolverlaters van het Grafisch Lyceum Amsterdam. Vele bedrijven hebben al contact gezocht met het lyceum om informatie uit te wisselen over vacatures, referenties en studierichtingen. Afgestudeerden hebben een diploma met een bepaalde studierichting. Geïnteresseerde werkgevers kunnen telefoneren met de studiebegeleiding:

- Van **MBO Vormgeven** afgestudeerde:
- werkteknaars (DTP / EPP)
 - visualisers (schetsen)
 - visualisers (AV)
 - vormgevers (typografie EPP)
 - vormgevers (ontwerpen)
 - art director assistenten

regio Amsterdam studie-
begeleider G. Boer:
020 - 664 11 21

regio Haarlem studie-
begeleider C.J.M. Heemskerck:
023 - 400 11 4

- Van **MBO Bedrijfsvoeren & Grafisch Intermediair** afgestudeerde:
- trafficmedewerkers
 - productiebegeleiders
 - produktiemedewerkers
 - verkoopmedewerkers
 - drukwerkinkopers/ordermanagers
 - werkvoorbereiders
 - planners
 - kwaliteitsbewakers studiebegeleider P.W. Roelofsen: 020 - 686 33 31

ontwerpen, bespreken en bespreken en...

Van **KMBO Grafische Technieken** afgestudeerde:

- voorbereiders (grafisch vakman)
- drukkers (grafisch vakman)
- nabewerkers (grafisch vakman)

coördinator P.M. Schoemaker:
020 - 664 11 21

Van **VBO Grafische Technieken** afgestudeerd als:

- leerling voorbereiden
- leerling drukken
- leerling nabewerken

decaan B.A.P. Schoppen:
020 - 664 11 21

full-colour draaien op de Roland

**Volgende keer in
Addendum:**

Unix verovert Nederlandse markt vanuit Grafisch Lyceum Amsterdam.
Creatief directeur Rob Sikkink beoordeelt examenwerk.
Prominente bedrijven trainen op Contractonderwijs
Marktonderzoek over imago Grafisch Lyceum Amsterdam
Oud-leerlingen aan de top

Bel voor lichtpuntjes: 020-697 87 16
Gerlings BV, Kuiperbergweg 50, 1101AG Amsterdam Zuidoost, Fax: 020-696 69 62

gerlings
beeldmanipulatie
lithografie

TYPO

CREATIE, ZETWERK EN COMPLETE OPMAAK
OP BERTHOLD OF APPLE MACINTOSH, T/M
LITHOGRAFIE EN DRUKWERKBEGELEIDING.

IN EEN VERANDERENDE MARKT, VERANDER
JE DUS GEWOON MEE.

Amsterdam, Telefoon 020 - 6866899* Fax 020 - 6827227
Den Haag, Telefoon 070 - 3657818* Fax 070 - 3644366

Ons drukwerk heeft u zélf in de hand

Bij drukkerij Zwarthoed worden opdrach-
gevers altijd vaste klanten, omdat zij het druk-
werk zelf in de hand kunnen houden.

Het gebeurt in de praktijk maar al te vaak dat
de trafficmanager het door externe oorzaken
niet meer in de hand kan houden. Immers,
accounts willen gelikt drukwerk altijd gisteren
op tafel hebben. Maar, dan wordt er ook van

een drukkerij méér verwacht dan het leveren van
perfect drukwerk... en dat is nu die meerwaarde
waar wij zo trots op zijn.

Voor Zwarthoed zijn deadlines net zo heilig én bij
Zwarthoed draait het om flexibele improvisatie als
uw planning dreigt mis te lopen. Als u uw druk-
werk in de hand wilt blijven houden, schakel dan
Zwarthoed uit Volendam in: 02993-63781.

DRUKKERIJ ZWARTHOED BV

Chr. Huygensstraat 5, 1131 VB Volendam
Telefoon 02993-63781 · Fax 02993-63427